

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Сутність теорії сільськогосподарського штандорту Й. Тюнена.

Перша теорія регіонального розвитку сформульована на початку XIX століття в книзі німецького дослідника Йоганна Генріха фон Тюнена «Ізольована держава в її відношенні до сільського господарства й національної економіки. Дослідження про вплив хлібних цін, багатства ґрунту й накладних витрат на землеробство» (1826).

У цій роботі І. Тюнен уперше запровадив поняття «ідеального об'єкта» в регіональній економіці під назвою «ізолювана держава». Оскільки тоді Німеччина була ще аграрною країною, Й. Тюнен розглянув особливості раціонального розміщення сільськогосподарського виробництва.

Усі передумови й припущення в теорії розміщення сільського господарства, за Тюненом, слугують одній меті: чітко визначити роль основних факторів розміщення й взаємозв'язки між ними. Основну увагу Тюнен приділив трьом головним факторам і їх взаємозв'язкам:

- відстані від господарства до ринку збуту – міста, що перебуває в центрі рівнини;

- цінам на різні види сільськогосподарської продукції;

- земельній ренті.

Взаємозв'язки між двома першими факторами виражені вкрай просто: ціна, одержувана за одиницю товару, дорівнює ринковій ціні мінус транспортні витрати, пов'язані з перевезенням товару на ринок. Оскільки транспортні витрати збільшуються зі зростанням відстані від ринку, то будь-який даний продукт, наприклад пуд жита, являє більшу цінність при виробленні в зоні, розташованій поблизу міста, ніж подальше від нього. Третій фактор (земельна рента) визначений як віддача на капіталовкладення в земельні ресурси. У політичній економії цей вид земельної ренти зветься диференціальна рента І за місцем розташування. У її розмірах звичайно враховується і якість земель.

У межах «ізолюваної держави» просторова диференціація у використанні земель і сільськогосподарському виробництві є результатом дії трьох факторів:

- номенклатури й обсягів аграрного виробництва, необхідного місту;

- технології аграрного виробництва й перевезень готової продукції;

- прагнення кожного виробника до максимізації земельної ренти шляхом виробництва таких видів продукції, для яких положення його земель щодо ринку збуту найбільш вигідне.

Взаємодія цих факторів призвела до утворення класичних кілець (зон, поясів) навколо міста. Ця схема зонування території була розрахована Й. Тюненом на основі теоретичних передумов і величезного обсягу фактичної інформації, яку він багато років скрупульозно збирав, ведучи реальне господарство в маєтку Теллов (герцогство Мекленбург).

Отже, у найближчій до міста зоні найбільш вигідним є садівництво й городництво в комбінації з молочним тваринництвом при стійловому утриманні худоби протягом року. Ґрунтова родючість підтримується за рахунок посиленого використання добрива. Головна причина формування й стабільності зони – близькість до міста й техніка перевезення. При низьких швидкостях гужового транспорту й відсутності холодильників виробництво свіжого молока, овочів і фруктів буде давати найбільший прибуток в умовах достатнього попиту міського ринку.

Друга зона буде зайнята лісовим господарством, що постачає до міста дрова – на той час головний енергоносіє – і ділову деревину. І. Тюнен детально обґрунтував, що лісове господарство дає найбільшу ренту в цьому поясі порівняно з іншими видами землекористування.

Слідом за зоною лісового господарства знаходяться три зони, у яких жито є важливим ринковим продуктом. Істотні відмінності між цими зонами визначаються інтенсивністю землеробства. Із зростанням відстані від міста знижуються виробничі витрати на вирощування жита, що призводить до відповідного зниження врожайності.

У третій зоні в господарствах застосовується шестирічна сівозмінна. Жито займає третину земель; на інших землях вирощуються картопля, конюшина, ячмінь і віка. Картопля, як і жито, йдуть на ринок. Віка використовується для збагачення ґрунту і як зелений корм для худоби влітку. Ґрунтова родючість підтримується за допомогою гною, пари відсутні, узимку ведеться стійлова відгодівля худоби.

У четвертій зоні застосовується семирічна сівозмінна, у якій жито займає тільки 1/7 земель, за ним іде ячмінь (один рік), овес (один рік), пар (один рік), пасовище (три роки). Для ринку призначаються жито, плодоовочева продукція й продукція тваринництва: масло, сир і, можливо, жива худоба. Подібна продукція не настільки швидко псується, як свіже молоко, тому її можна виробляти на більшому видаленні від ринку.

П'ята зона – остання, де повідну роль відіграють зернові – жито в комбінації із тваринницькою продукцією. У цій зоні панує трипільна сівозмінна, структура якої проста: третина землі під житом, третина під пасовищем, третина під паром.

У шостій зоні рентабельним є екстенсивне пасовищне тваринництво. На ринок іде тільки тваринницька продукція, а жито вирощується для власних потреб.

Нарешті, сьома, найвіддаленіша, зона представлена натуральним господарством у вигляді полювання й збирання.

Теорія «ізолюваного держави» та її модифікації були застосовані для розміщення сільського господарства в XIX столітті. Структури землекористування навколо багатьох європейських і американських міст формувалися у своїх основних рисах за теорією Тюнена, яка багато в чому пояснювала територіальні структури й розміщення типів господарства.

2. Інноваційна модель розвитку. Сутність «економіки знань».

Інноваційна модель розвитку – економічна модель розвитку, заснована на використанні високих технологій, що сприяють створенню конкурентоспроможної продукції, як правило, для зовнішнього ринку. Для цього використовується такий інструмент регіональної економічної політики, як створення центрів розвитку у вигляді вільних (спеціальних) економічних зон, технополісів, технопарків і т.п.

В основу соціально-економічного розвитку економічно розвинених країн Заходу покладено саме інноваційну модель розвитку. Вона базується на інформаційному способі виробництва і відповідній йому господарській системі – *“економіці знань”*. Головним ресурсом останньої є творчі здібності людей, що формують інтелектуальний капітал. Для цього ресурсу не характерна традиційна вичерпність. Він забезпечує економічне зростання без пропорційного збільшення витрат сировинних ресурсів. Тому найбільш ефективними стають вкладення в самих працівників, у підвищення творчого потенціалу людської особистості, що фактично є невіддільним від особистого споживання. У такий спосіб формується саморегульований механізм, який дозволяє здійснювати інвестиції, що стимулюють економічне зростання за допомогою максимізації особистого споживання.

Таким чином, відмінною характеристикою *“економіки знань”* є *капіталовкладення в людський фактор*. Зараз 2/3 бюджету США витрачається на освіту, соціальне забезпечення, охорону здоров'я тощо. Не менш важливою рисою є дуже високий рівень наукомісткості та інформатизації.

Необхідними умовами створення моделі *“економіки знань”* є:

- стимулювання зростання (у відсотковому співвідношенні до ВВП) інвестицій в інформаційні технології;
- реструктуризація корпорацій з метою зниження видатків, підвищення гнучкості і поліпшення використання інформаційних технологій;
- полегшення доступу інвесторів на фінансовий ринок;
- збільшення венчурних капіталовкладень і експансії ринку нових акцій;
- сприяння розвитку підприємницької культури і допомога бізнесменам-початківцям;
- прискорення процесу дерегулювання і лібералізації, насамперед у телекомунікаційному секторі й на ринку праці;
- низький рівень оподаткування і виважений підхід до підвищення відсоткових ставок.